

Historische Woonsteden & Tuinen

Huis Beaucarne
De Collectionneur
Hoe een dak onderhouden
Wat met onze tuinen?

De discrete charmes van een achttiende-eeuwse burgerlijke woonstede

Het Huis Beaucarne in Ename

*Door Paul de Pessemier 's Gravendries**

Afb. 1 – Ename, een dorp in de Vlaamse Ardennen, foto archief van Laarne, bewerkt door de auteur.

OPKOMST EN NEERGANG VAN EEN MARKGRAAFSCHAP

Sinds hertog Hendrik van Saksen¹, die om zijn passie voor de valkenjacht *de Vogelaar* werd genoemd, in 925 definitief het hertogdom Lotharingen bij Oost-Francië wist aan te sluiten, vormde de rivier de Schelde de grens met West-Francië. Zijn opvolger Otto II (955- 983), Keizer van het Heilige Roomse Rijk, stichtte er omstreeks 950 het markgraafschap Ename (AFB. 1), zo genoemd naar de gelijknamige stamburcht.² Deze rijksgrens groeide uit tot een conflictzone, mede door de expansiedrang van de graaf van Vlaanderen. Het geslacht Van Verdun³ werd als markgraaf van Ename aangesteld en met de verdediging van dat territorium belast. Naast een indrukwekkende donjon bevond er zich een paleis met kapel, die door een kapittel van kanunniken werd bediend. Ook de Sint-Salvatorskerk te midden in het havenstadje, en de Sint-Laurentiuskerk meer oostwaarts, bepaalden mede het uitzicht. De heffing van tol op de Schelde, en de haven- en marktactiviteiten leidden tot een grote groei en bloei van de site die daardoor goed op weg was de allures en het statuut van een stad te verwerven. Maar, in 1033 wist graaf Boudewijn V van Vlaanderen door de inname van de burcht zijn slag thuis te halen.⁴ Bij de vredesbesprekingen van Andernach (1056/1059), verwierf de hij de *mark* Ename. Vervolgens kocht hij de allodia van Ename op. Daardoor kwam aan beoogde de stedelijke aspiraties van Ename een einde. In 1047 werd namelijk het noordelijk deel van de mark Ename bij Vlaanderen ingelijfd en ressorteerde vanaf dan onder de kasselrij van het Land van Aalst.

Afb. 2 - Afbeelding van de abdij ca. 1660, foto Provinciaal Archeologisch Museum (PAM).

DE SINT-SALVATORABDIJ IN VOOR- EN TEGENSPOED

In de middeleeuwen werden heelwat abdijen opgericht. Niet alleen op religieus, maar ook op cultureel, economisch en maatschappelijk gebied waren zij van zeer grote betekenis. Het initiële elfde-eeuwse kloosterpand in Enghien werd in zowel de 12^e als de 13^e eeuw volledig afgebroken en heropgebouwd. Het was bij die gelegenheid dat er een infirmerie met pandgang werd gebouwd. (AFB. 2) Tevens werd de grondslag voor een uitgebreid land- en bosdomein met indrukwekkende bedrijfsgebouwen gelegd. De omgeving kenmerkte zich toen voornamelijk als *pastura*, of gedegradeerde bosgebieden. In 1290 vatte de abdij er de herbebossing van aan. In de zestiende eeuw werd een groot gedeelte van het klooster gesloopt, maar in de eeuw erop kende de abdij een krachtige heropleving. Het bos 't Enghien werd stelselmatig uitgebreid omdat de houtopbrengst voor de abdij een belangrijke bron van inkomsten uitmaakte. Op het einde van de achttiende eeuw besloeg de oppervlakte ervan 150 ha. De abdij had in de loop van haar bestaan herhaaldelijk onder plunderingen en vernielingen te lijden maar werd steeds weer hersteld of opgebouwd. Onder de Franse overheersing echter, werden in 1795 alle eigendommen van de bij wet afgeschafte abdij openbaar verkocht. De meeste gebouwen werden nadien gesloopt.⁵ (AFB. 3)

Afb. 3 – Restant van het abdijswapen met mijter, staf en pelikaan, foto archief Huis Beaucarne.

DE GESTAGE OPGANG VAN EEN FAMILIE

De stamvader van de Enaamse tak van de familie Beaucarne was Joos (1668-1728). Hij was ontvanger van de provinciale heffingen en had zich wellicht om die reden, in zijn ambtsgebied gevestigd.⁶ Zowel zijn zoon Jacques (1711-1780) als zijn kleinzoon Joseph-Adrien (1749-1795), volgden hem in die functie op. Beiden waren als belangrijke leenmannen in Ename ook burgmeester - de *primus inter pares* - van de gemeente. Ook de volgende generatie trad in het voorouderlijk voetspoor. Terwijl Jacques-Louis (1746-1787), die als afgestudeerd advocaat door het Oudenaardse stadsbestuur als wettelijk voogd der stedelijke minderjarige wezen werd aangesteld, zette zijn broer Jean-François (1754-1828), de familiale traditie van ontvanger verder.⁷

Afb. 4 – Congreslid Louis-Maur Beaucarne, gravure, archief Huis Beaucarne.

Deze laatste zijn oudste zoon, Louis-Maur Beaucarne (1798-1867), volgde hem in 1828 op als provinciaal belastingontvanger te Ename. (AFB. 4) In oktober 1830 werd hij door het arrondissement Oudenaarde naar het Nationaal Congres afgevaardigd. Zijn verkiezing had veel te danken aan het gegeven dat zijn jongere, nog minderjarige en derhalve niet-verkiesbare broer Edmond Beaucarne (1807-1895), de nieuwe uitgever van de oppositiekraant *Le Catholique des Pays-Bas* was, en omwille van de er in opgenomen anti-Hollandse artikelen, veroordelingen had opgelopen. In het Nationaal Congres was Louis-Maur één van de vijfentwintig leden die de fractie der Democratische Katholieken uitmaakten. Een andere prominente figuur binnen die strekking was Charles Vilain XIII (1803-1878), de latere gevolmachtigd minister bij de Zwitserse Confederatie en bij de Heilige Stoel.⁸

*“Congreslid Beaucarne stemde voor de onafhankelijkheidsverklaring, en voor de eeuwigdurende uitsluiting van de Nassaus. Bij de eerste stemmingen voor een koning was de hertog van Leuchtenberg zijn kandidaat. Toen er een regent gekozen moest worden stemde hij voor Félix de Mérode. Hij stemde tegen Leopold van Saksen-Coburg en stelde Surllet de Chokier als koning voor. Hij was dan ook tegen de aanvaarding van het Verdrag der XVIII artikelen. Behalve aan de stemmingen, nam hij aan geen enkele discussie tijdens de openbare zittingen deel.”*⁹ Voor zijn inzet tijdens de revolutiedagen ontving hij het IJzeren Kruis en later, in 1856, werd hij in de prestigieuze Leopoldsoorde opgenomen.¹⁰ Burgemeester Louis-Maur Beaucarne was gehuwd met Francisca Bataille (1815-1850), een dochter van Pierre-Antoine (1756-1821), notaris te Ronse. Ze kregen drie kinderen.

Afb. 5 – Huidige voorgevel van het Huis Beaucarne, foto archief Huis Beaucarne.

EEN UITZONDERLIJKE WONING

Het Huis Beaucarne bevindt zich in de gelijknamige straat aan het Enameplein. (AFB. 5) Door zijn buitengewone lengte die niet minder dan elf traveeën beslaat, was het voor de site niettegenstaande de sobere architectuur, al van bij de bouw uitzichtbepalend. Na de verbouwingen van 1958 onder leiding van architect Olivier Nowé (1928-1968), waarbij een schelpvormige waaier boven de inkomdeur werd aangebracht en tevens een uit arduin gehouwen abdijwapen boven de poort van het koetsportaal, verwierf de woning haar aristocratische allure. Bij die gelegenheid kregen ook de bijgebouwen, waaronder het koetsgebouw, een meer klassiek geïnspireerd voorkomen.¹¹ De huidige rococovoordeur werd pas in 1954 geplaatst en is een kopie van het Gentse *Huis van Oombergen*, dat door architect David 't Kindt werd gebouwd.

Het was de voornoemde Jacques Beaucarne, de tweede Enaamse ingezetene van de familie, die als de bouwheer van de woning moet worden aanzien. Hij kocht het initiële, vermoedelijk uit de 17e eeuw stammende, woonhuis in 1748 voor 625 *florijnen courant* aan. Jacques was getrouwd met Marie-Liévine (1715-1762), een afstammeling van de Opbrakelse leenmannen- en baljuw-familie De Wolf, met wie hij negen kinderen had. Hij was al op zijn zeventiende wees geworden. Als eerstgeborene erfde hij bij zijn meerderjarigheid het gros van de bezittingen van zijn vader. Evenals diens ambt van ontvanger der provinciale heffingen. Van 1750 tot aan zijn overlijden in 1780 was hij bovendien burgemeester van de gemeente. Hij blijkt een zeer vermogend man te zijn geweest die meerdere woningen en tal van gronden in de wijde omgeving verpachtte.¹² Hij tekende zorgvuldig de aankoop- en bouwhistoriek van de woning op in een in varkensleer ingebonden familieboek, dat ook door de volgende generaties werd aangevuld.

Bij de verbouwingen, die overigens 869 florijnen courant zouden kosten, werd de woning sterk uitgebreid. Ook werd er een nieuwe zijvleugel aangebouwd. Voor de metselwerken deed de opdrachtgever een beroep op twee Meester-Metselaren: Olivier Mareau

en Matthijs Colpart. Daaruit kan worden opgemaakt dat zij als de bouwmeesters van de woning mogen worden aanzien en dat er geen architect aan te pas is gekomen.¹³

In de woning bevinden zich nog een aantal oorspronkelijke interieurelementen: Twee witmarmeren schoorsteenmantels in rococostijl; de houten raamschermen in Lodewijk XV- en XVI-stijl; een fraaie houten bordestrap met trappaal in Lodewijk XIV-stijl; meerdere achttiende-eeuwse binnendeuren met paneeldecoratie, onder meer in de pronkkeuken en waarin zich ook een haard in een houten omlijsting met Lodewijk XV-ornamenten bevindt; een aantal wandkasten in Lodewijk XVI-stijl. Ook en vooral de bibliotheek op de verdieping, met haar marmeren schoorsteenmantel en boekenkasten in directoirestijl.¹⁴ (AFB. 6)

Afb. 6 – De bibliotheek in directoirestijl, ca 1952, foto archief Huis Beaucame.

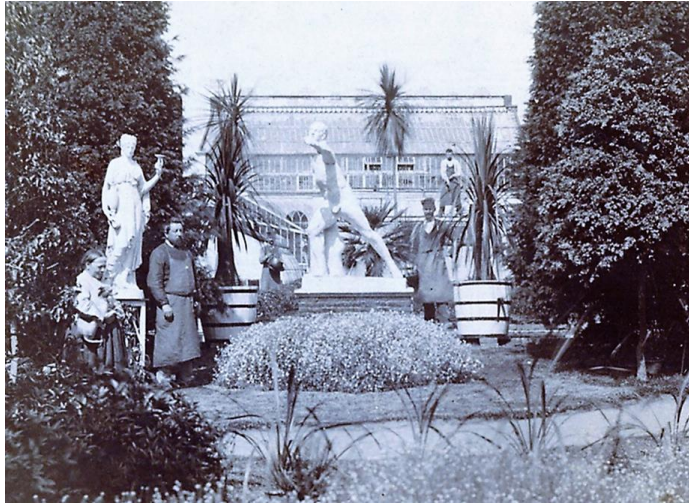
Over de stijlkenmerken van het huis zegt kunsthistoricus Julien Fornari: “*Het interieur is doortrokken van Franse invloeden die hun inspiratie in en rond het Parijs van de 18^e eeuw vonden. Toch bevat het interieur ook elementen die van onmiskenbare Vlaamse oorsprong zijn. Het oorspronkelijke interieur werd door lokale ambachtslui vervaardigd die vaak de verfijning van hun Franse collega's op het vlak van detailvoering misten. Deze lokale kunst heeft de krachtige eenvoud van het Vlaamse platteland weten te verenigen met de elegantie van de Franse 18e eeuw.*”¹⁵

Hij heeft het dan meer specifiek over beschilderde decoratieve panelen en doeken en sommige sanguines. Wel zijn er heelwat latere toevoegingen. Ondermeer in het Lodewijk XV-salon, de Rode Kamer en het Muzieksalon. Ook de volière, het koetshuis, de overdekte gaanderij en het zadelhok zijn van latere datum. (AFB. 7)

Afb. 7 – Huidige achtergevel van het Huis Beaucame, foto archief Huis Beaucame, bewerkt door de auteur.

In het Huis Beaucarne zijn tevens een behoorlijk aantal artefacten, afkomstig uit de voormalige abdij van Ename, ondergebracht. Het betreft documenten en kaarten, aquarellen, schilderijen, de massief houten gebeeldhouwde sacristiekast, een tafeltje *en cabaret* van ca. 1760 door een kartuizer-monnik vervaardigd, een fraaie zilveren koffiekant in rocaille-stijl uit de Lodewijk XV-periode, en meer. Bij de opgravingen op de abdijsite in de jaren 1941-1947 werden een aantal bouwrestanten zoals een romaanse zuil, een grafsteen en twee in arduin gebeeldhouwde abtenwapens, blootgelegd. Die artefacten kregen in de tuin van het Huis Beaucarne een veilig onderkomen.

Afb. 8 – Op de achtergrond: de Vignerie, ca 1885, foto archief Huis Beaucarne, grafisch bewerkt door de auteur.

DE IMPOSANTE DRUIVENSERRE

Vanuit kunsthistorisch perspectief is, naast de bibliotheek, de druivenserre misschien nog het belangrijkste onderdeel van het Huis Beaucarne. Dat verklaart tevens waarom over deze *Vignerie* al meerdere studies werden gepubliceerd. Dit type van druivenserre omschrijft professor Marie Fredericq-Lilar als “een hybride gebouw dat van een serre de ramen en glazen daken heeft, maar omwille van de belangrijke gemetselde structuren aan een orangerie doet denken.”¹⁶ (AFB. 8)

Achttiende-eeuwse exemplaren van deze typologie zijn uiterst zeldzaam. Dit maakt van de serre te Ename een unicum. Nog merkwaardiger is het feit dat in deze tien meter hoge serre, de druiven pas op de eerste verdieping tot rijpheid komen. Dit soort serre trof men aan in Duitsland vanaf het begin van de 18^e eeuw, maar is erg ongewoon in Vlaanderen. De Frankenthal-wijnstokken zijn afwisselend binnenin en buiten aangeplant. Deze laatsten werden langsheen openingen in de glasramen, naar binnen geleid. In de serre werd niet gestookt. Licht en warmte stroomden langs de grote glazen rondbogige vensters van de gelijkvloerse verdieping, doorheen het glazen raamwerk van de eerste verdieping en het schuin, volledig in glas uitgewerkt dak, naar binnen. Het metselwerk van de serre werd in één bouwcampagne uitgevoerd. De eiken vloer werd wel enkele jaren later aangebracht, gezien de betrokken wijnstokken in twee à drie jaar, een hoogte van 10 m kunnen bereiken. In het familieboek valt geen enkel vermelding aangaande deze constructie te lezen. Marie Fredericq-Lilar meent echter, en zulks om meerdere redenen, de bouwperiode tussen 1770 en 1775 te kunnen situeren.

Het huidig uitzicht van de serre wordt sterk door de bepleistering en de witte verflaag bepaald. Tevens door de negentiende-eeuwse beelden naar antiek model. “Deze elementen versterken het Italianiserend en classiciserend aspect van de gevel die aanvankelijk nochtans alleen het spel van nissen en oculi aan Italië had ontleend. Het oorspronkelijk bonte kleurenspeel van de binnenluiken en de fresco's aan de buitenzijde, de grijnzende en karikaturale [...] grotesken in gebakken aardewerk, die met hun ooit felle kleuren de oculi sierden, de kronkelende en fantasierijke uitsnijdingen van de geverfde dakplaten [...] gaven de gevel initieel een veel minder klassiek aanzicht dan vandaag.”¹⁷

Afb. 9 - De druivenserre in 1980, foto archief Huis Beaucarne, grafisch bewerkt door de auteur.

De rondbogige vensters in de voorgevel verschillen van hun contemporaine (AFB. 9) Franse voorbeelden. Het loden netwerk ervan heeft namelijk een neogotisch aspect, wat vroegtijdig voor België en Frankrijk is. Dit in tegenstelling tot Engeland waar de gotiek reeds vanaf het midden van de 18^e eeuw een revival kende. Daarom is Fredericq-Lilar geneigd Engeland als inspiratiebron aan te wijzen.¹⁸ Ook zijn er op de gevel verfsporen teruggevonden die aantonen dat de druivenserre oorspronkelijk een bont gekleurde, verticaal gestreepte gevel bezat, een verwijzing naar Turkse tenten. Hierdoor was de druivenserre één van de vroegste voorbeelden van het modieus exotisme in onze streken, wat het gebouw des te unieker maakt.

In zijn masterproef over het Huis Beaucarne wijst Julien Fornari op de vervallen staat van het gebouw en de ernstige structurele problemen die de aftakeling nog bespoedigen. Hij pleit dan ook voor een spoedige restauratie van dit uitzonderlijke gebouw dat de ziel van het Huis Beaucarne mede uitmaakt.¹⁹

Afb. 10 – Jonkheer Louis Beaucarne, ca 1950, door Léon de Smet, Huis Beaucarne.

DE CHARMES VAN HET PLATTELAND

De oudste zoon van congreslid en burgemeester Louis-Maur Beaucarne, Louis-Baudouin (1841-1892), trouwde met Aimée-Marie Beatse (1843-1924). (AFB. 10) Pas na het overlijden in 1888 van zijn oom, notaris Jean-Baptiste Beaucarne, de befaamde bloemenkweker en -verzamelaar, kon dit gezin de familiewoonst aan het dorpsplein betrekken. Tegen dan hadden zowat de helft van hun negen kinderen, die in de veel bescheidener rentenierswoning in het aanpalende Nederename waren opgegroeid, de volwassen leeftijd bereikt.

Louis-Urbain (°1875), de jongste van de drie zonen, zou na een opgemerkte carrière als advocaat te Gent en Brussel, zijn vader als burgemeester van Ename opvolgen. Omwille van zijn persoonlijke en voorouderlijke verdiensten zou hij in 1931 in de adel met de titel van jonkheer worden opgenomen.²⁰ Hij was het ook die een groot aantal aanpassingen en verfraaiingen aan het Huis Beaucarne liet uitvoeren.

Zijn zus Augusta (°1869) trouwde in 1890 met advocaat en Liberaal volksvertegenwoordiger, Arthur Buysse (°1864). Dat ging met heelwat feestgedruis gepaard : *“Coups de canon à l’arrivée du train [à Ename], arcs de triomphe sur le passage du jeune couple, fanfare, etcetera.”*²¹ De bruidegom was vijf jaar jonger dan zijn broer Cyriel Buysse, de later naturalistische schrijver die in die periode al twee, overigens onopgemerkt gebleven, prozawerkjes had uitgebracht.²² Hun moeder, geboren Pauline Loveling (1832) de oudere zus van de in hun tijd zeer bekende romancières Rosalie en Virginie Loveling, mocht zich graag als huwelijkskoppelaarster opwerpen. Aan haar zoons neef en jeugdvriend, dokter Simon Fredericq (1857), had ze op een samenzweerderige toon te kennen gegeven dat hij aan de feestdis een rijke, jonge wees als tafelgenote toebedeeld zou krijgen. In zijn *mémoires* noteert Simon Fredericq: *“Malheureusement, le phénomène annoncé, la fameuse perfection, n’était qu’une insignifiante demoiselle de petit village fagoté, aussi nulle que possible.”*²³

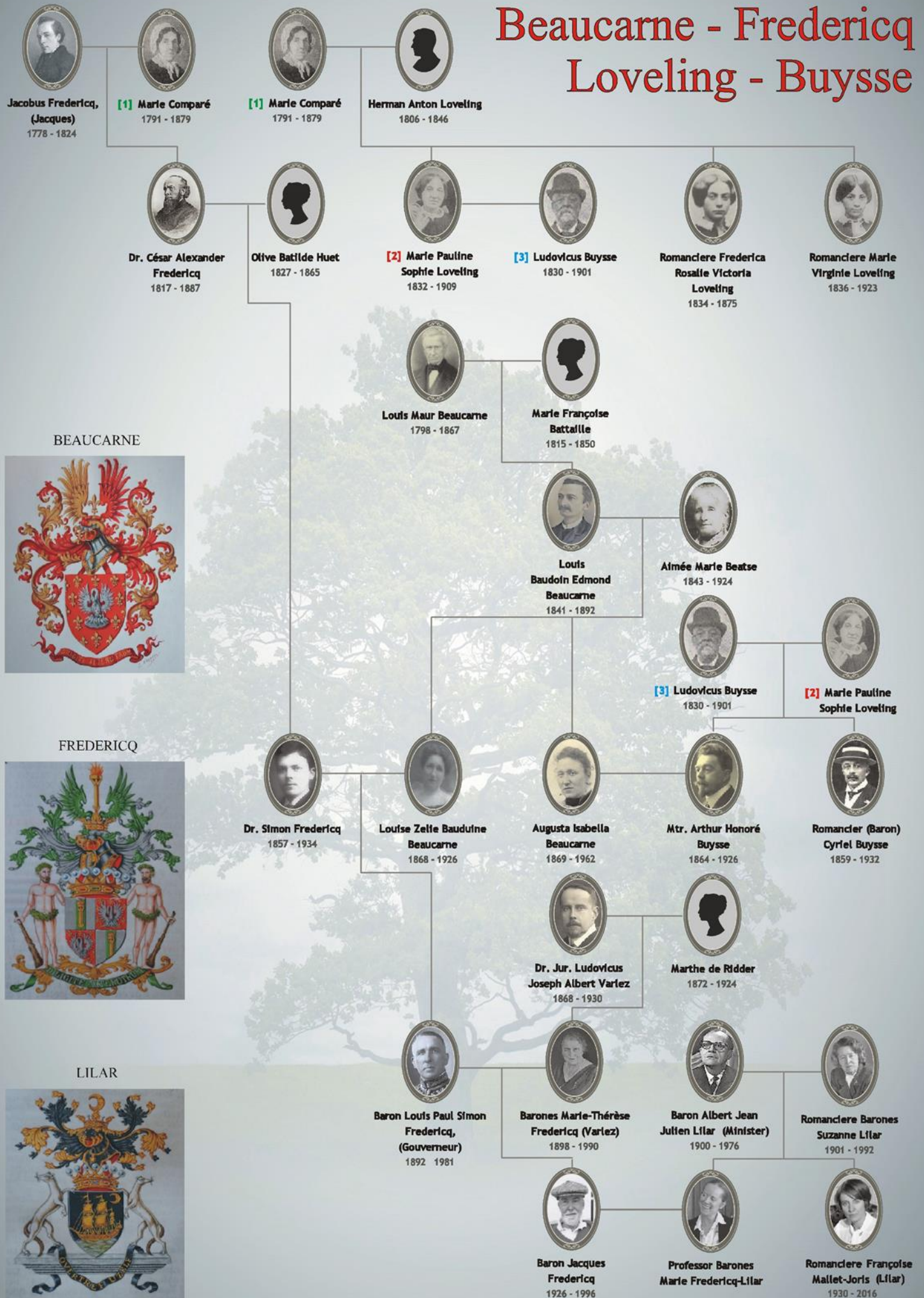
Wel werd Simons aandacht door Louise Beaucarne gaande gehouden, de zus van de bruid: *“een brunette met een vrijmoedige en pittige blik, die de gasten aan elkaar voorstelde.”*²⁴ Maar, ze werd al direct ook door zijn neef Cyriel Buysse, die de hele dag beslag op haar legde, opgemerkt.

Afb. 11 – Schrijver Cyriel Buysse als jeugdige dandy, ca 1885, archief Slot van Laarne.

Na in Gent het atheneum te hebben doorlopen was deze laatste in 1886 door zijn vader, de Nevelse chicoreifabrikant Ludovicus Buysse (1831-1901) op prospectiereis naar de Verenigde Staten gestuurd om er de eventuele opportuniteiten voor hun manufactuur te onderzoeken. Maar, net zoals Thomas Buddenbrook in Thomas Manns sleutelroman *Buddenbrooks – Verfall einer Familie* uit 1901, was Cyriel Buysse te kunstzinnig en teveel bohemien om die missies tot een goed einde te kunnen brengen. Terug thuis, zocht hij ook graag *“slechte gezelschappen op [zodat] de pastoor-deken op een zondagmiddag bij zijn ouders aanklopte met de dringende bede een einde te maken aan het schandaal.”*²⁵ (AFB. 11)

Beaucarne - Fredericq Loving - Buysse

uit op een twintigtal Franse marskramers en schoorvegers, zodat men al eens van *de Franse Kolonie* sprak. Johannes-Friderick maakte er kennis met Marie-Marguerite Léautud (1741-1809), de acht jaar oudere dochter van een Provençaalse marskramer, met wie hij in 1775 in het huwelijk trad²⁹. Het echtpaar dat vier zonen kreeg, baatte een textielzaak uit die meerdere colporteurs in dienst had. Zes jaar na de vroegtijdige dood van Johannes – hij overleed reeds op tweeëndertigjarige leeftijd – hertrouwde Marie met de tweeëntwintig jaar jongere Jacques Ricaud. Samen bouwden ze de handelszaak verder uit. Kennelijk werd er tegelijk voor een degelijk opleiding van de kinderen gezorgd: *“Hun beroepsactiviteit toont aan dat zij allen geletterd waren, wat in die tijd, zeker op het platteland, vrij uitzonderlijk was. [...] De vier zonen waren bovendien tweetalig - een pluspunt dat hen na de annexatie door Frankrijk (1795) geen windeieren legde, temeer daar vanaf 1804 nog enkel de Franse taal mocht worden gebruikt voor bestuurlijke, gerechtelijke en militaire aangelegenheden.”*³⁰

Afb. 13a en 13b - Jacques Fredericq en Marie Comparé ca 1810, huis Beaucarne, schilderijen op doek.

De jongste onder hen, Jacques Frederick (1778-1824), werd door de Franse bezetter, dankzij zijn geletterdheid en tweetaligheid, reeds vrij jong bij het plaatselijk bestuur betrokken. Gedurende ongeveer een kwarteeuw was hij gemeentesecretaris van Nevele en de aanpalende gemeenten Meigem en Vosselare. Vanaf 1818 was hij tevens burgemeester van Poesele. Hij was ook een tijdlang plaatsvervangend vrederechter in Lotenhulle.³¹ (AFB. 13) Op zijn vierendertigste huwde hij met Marie Comparé (1791-1879), de dochter van de zeer bemiddelde Nevelse lakenhandelaar Emmanuel (1750-1836) en diens echtgenote Marie-Rose, uit de Meigemse notabelfamilie Van Wonterghem. Marie Comparé groeide op in een gezin waarin culturele, ethische en religieuze waarden, evenals het liberalisme, primordiaal stonden. (AFB. 13b) Als enig kind erfde zij later een aantal hoeven en andere landeigendommen. Misschien kwam het daardoor dat zij aan fauna en flora zeer gehecht was en dat zij die liefde op haar nakomelingen wist over te brengen.³² Van hun zes kinderen bleven er vijf in leven. Ze liepen school in het plaatselijk officieel onderwijs dat onder het bewind van Koning Willem I was ingesteld. Daardoor stond de familie als liberaal bekend en werd zij opgenomen op de *zwarte lijst* die na de onafhankelijkheid van België in 1830 aan de Nevelse Vrijheidsboom werd opgehangen.

Hun oudste zoon Louis-Auguste (1815-1853) deed, na eerst het diploma van landmeter te hebben behaald, medische studies in Gent. Hij werd een tot over de landsgrenzen gerenommeerd verloskundige en een voorloper van de latere Orde der Geneesheren³³.

Zijn jongere broer César (1817-1887), de vader van de in deze bijdrage reeds eerder vermeldde stagelopende dokter Simon Fredericq, had ingevolge de filosofische inzichten van

zijn stiefvader Herman Loveling (1806-1846) die een fervent discipel van Jean-Jacques Rousseau was³⁴, een volledige opleiding tot schrijnwerker-meubelmaker moeten doorlopen. Tot op heden zijn meerdere van de door hem vervaardigde sierlijke meubelstukken, nog steeds in de familie Fredericq in gebruik.³⁵ Nadien eiste hij, net zoals zijn broer Louis het hem had voorgedaan, zijn vaderlijk erfdeel op om universitaire studies aan te vatten. Hij behaalde de diploma's van doctor in de genees- en verloskunde, tevens dat van chirurg. Hij stond als sociaal bewogen gekend en werd daarom al vlug in de Liberale studiekekring *Société Huet* opgenomen. Dit genootschap ijverde voor een uitbreiding van het stemrecht, een radicale scheiding tussen Kerk en Staat, en de verbetering van het lot van de arbeidersbevolking. Nadat dit door sommigen als subversief ervaren genootschap, door toedoen van ondermeer de bisschop en de Provinciegouverneur, ontbonden werd sloten nogal wat leden zich bij de *Société Littéraire Gantoise* aan. Dr. César Fredericq heeft ook meerdere publicaties op zijn naam staan. Na de zelfmoord van zijn stiefvader stond zijn gezin voor de opvang in van zijn twee minderjarige halfzusjes, de latere zeer beroemde schrijfsters Rosalie (1834-1875) en Virginie (1836-1923) Loveling.³⁶ Hij was graag professor aan de Gentse universiteit geworden. In 1869 stelde hij zijn kandidatuur voor hoogleraar Verloskunde, maar een derde, die sterkere academische titels kon voorleggen, genoot de voorkeur. Zijn zwager, de Fransman François Huet (1814-1869), die hij indertijd in de naar hem genoemde Liberale studentenvereniging had leren kennen, stuurde César een kort briefje: *"Votre carrière aurait pu et dû obtenir son couronnement à l'Université, mais cette injustice sera réparée, j'en ai la conviction, dans la personne de quelqu'un de vos enfants. Vous leur avez frayé la voie en toute manière."*³⁷ Die troostende woorden bleken een profetisch gehalte in zich te houden.

Afb. 14 – Professor Paul Fredericq, foto, s.d., Liberaal Archief.

Zijn oudste zoon, Paul Fredericq (1850-1920), werd namelijk hoogleraar Geschiedenis aan de universiteit van Luik en vanaf 1883 doceerde hij aan de Gentse universiteit Nederlandse Letteren.³⁸ Hij maakte ook naam als schrijver en publicist. Tijdens de Eerste Wereldoorlog verzette hij zich tegen de Duitse bezetter en samen met zijn collega Henri Pirenne, ook tegen de vernederlandsing van de universiteit, wat tot hun aanhouding en deportatie leidde. Na de oorlog was Fredericq gedurende korte tijd rector van de Gentse universiteit. (AFB. 14)

Een andere zoon van César Fredericq die eveneens een schitterende academische carrière doorliep, was Léon (1851-1935). Reeds op zijn twintigste werd hij door de Gentse universiteit tot doctor in de natuurwetenschappen uitgeroepen. Na nog twee doctoraten behaald te hebben werd hij in 1879 tot hoogleraar aan de universiteit van Luik benoemd, waar hij met het onderricht van de fysiologie werd belast. Hij was de auteur van 233 wetenschappelijke publicaties over experimentele fysiologie en aanverwante disciplines, en was tevens een voorloper in orgaantransplantaties: met de primitieve, door hemzelf ineen geknutselde middelen, plantte hij met succes het hart van een hond over.³⁹

Dat was het intellectuele en tevens wat competitieve academische milieu, waarin die andere zoon, Simon Fredericq, was opgegroeid en zich bewijzen moest. Na zijn terugkeer van de stages in Parijs, Wenen en Stockholm, vernam hij tot zijn aangename verrassing dat Louise Beaucarne tegen alle verwachtingen in, nog vrij was. Haar vader had namelijk aan de ontluikende romance met Simons neef en jeugdkameraad Cyriel Buysse, wegens de bedenkelijke reputatie van de jonge schrijver, al vlug en kordaat een einde gemaakt.

Afb. 15 – Dr. Simon Fredericq, ca 1885, detail, Liberaal Archief.

Afb. 16 - Louise Beaucarne, ca 1890, detail, Liberaal Archief.

L'ÉGOISME À DEUX

In zijn mémoires *Toute une Vie*, verhaalt Simon Fredericq over de hernieuwde kennismaking met zijn toekomstige echtgenote en over hun verlovingstijd. (AFB. 15 & 16) Hij omschrijft die als “*un temps de purification*,” en van “*l'égoïsme à deux*”, waarin ook alle “*veilles cravates et mauvaises pensées, avec honte, étaient écartés*.”⁴⁰ Hij heeft het tevens over het wat bizarre ceremonieel waarbij Louises ouders nagenoeg dagelijks als het ware hulde moesten brengen aan hun nogal autoritaire oom Edmond Beaucarne, die het gros van het familiefortuin bezat en van wie ze hoopten te erven.⁴¹

De familiewoning Beaucarne beschrijft hij uitvoerig:

“*L'habitation de mes futurs beaux-parents était située sur la place du village. C'était une longue maison blanche, à un étage, avec à son extrémité un porche qui me rappelait celui de grand 'maman de Nevele. Il donnait accès à une cour pavée, entourée d'écuries et de dépendances, laissant un étroit passage vers le jardin, entre deux grandes volières à faisans. Un ruisseau à eau vive traversait en biais la première partie du jardin qui était rehaussée par une statue et séparée du reste par deux arcades maçonnées, ouvertes, égayées de lianes. Un long berceau de lierre et de chèvrefeuille courait jusqu'au fond de la propriété un peu étroite, qui se terminait par une orangerie monumentale à Belvédère, d'où l'on découvrait la campagne.*”⁴² (AFB. 17)

“*L'habitation elle-même était une de ces vieilles demeures compliquées, auxquelles on s'attache, avec de multiples marches pour aller d'une chambre à l'autre, une longue galerie à étagères vitrées contenant des oiseaux empaillés et d'autres curiosités, meublée de vieux bahuts, de pendules à musiques, de porcelaines anciennes, d'horloges à carillon, tapissée de papiers glacés à dessins rococo, datant de plus de cent ans, aussi frais qu'au premier jour.*”⁴³

Afb. 17 - Zicht op de tuintoegang in het begin van de 20e eeuw, foto archief Huis Beaucarne.

Het koppel trouwde in Ename op 6 februari 1892. Hun eerste kind, Louis Fredericq, kwam al negen maanden later ter wereld. Daarop volgden Edmond (1894), Alexandre (1895), Marie-Simone (1897) en, Jacques (1900). Het gezin woonde eerst aan de Korte Meir in Gent, later aan de Coupure. Met het oog op zijn verhoopde benoeming tot hoogleraar werkte dokter Frederick, bovenop zijn drukke consultaties, hard voor een doctoraat in de gynaecologie en verloskunde op proefschrift. Het werd hem met eenparigheid van stemmen en de gelukwensen van de jury in 1895 toegekend.⁴⁴ Nadien werd hij tot assistent van de gerenommeerde professor Charles Van Cauwenberghe (1841-1911) aangesteld.

Zijn echtgenote Louise was zeer katholiek opgevoed. Simon was religieus eerder onverschillig. Daarom hielden ze zich aan een *modus Vivendi*: Louise zou haar godsdienst volop kunnen beleven en haar kroost katholiek mogen opvoeden, maar ze zou niets ondernemen om Simon te bekeren, en de kinderen zouden in het officieel onderwijs school mogen lopen. Beiden hielden zich heel hun leven aan deze regeling, zij het dat Louise zich geleidelijkaan tot het protestantisme bekende. In 1895 erfde zij een groot deel van het fortuin van haar voormelde grootoom Edmond.⁴⁵ Met dat geld werd ondermeer een prachtig buitengoed gebouwd in Merelbeke.

In 1911 werd Simon Frederick het slachtoffer van politiek gekonkel. Niet hij, doch de onervaren Frans Daels⁴⁶ werd door de Katholieke Regering Schollaert tot opvolger van prof. Van Cauwenberghe benoemd. Daarop besloot dokter Frederick de universiteit de rug toe te keren en zich voortaan tot zijn particuliere praktijk in het *Instituut Moderne* te beperken.

Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog drie jaar later, kwamen zijn drie oudste zonen, Louis, Edmond en Alexandre, al snel in de vuurlijn te liggen. Voor hun ouders werden het bange dagen, temeer daar hun jongste zoon Jacques, die amper veertien was, via alle mogelijke slukwegen zijn broers aan het front poogde te vervoegen, zij het tevergeefs.⁴⁷

Afb. 18a en 18b - Baron [Louis] Fredericq en barones, geboren Varlez; schilderijen op doek door Leon de Smet, Huis Beaucarne.

HET NIEUWE VADERLAND GETROUW

Louis Frederick, een achterkleinzoon van Jacobus, de uit Frankrijk afkomstige stamvader van de Belgische Fredericks, was in 1914 in Antwerpen gelegerd als soldaat bij het 26ste Linieregiment. Al op 26 augustus, twintig dagen na de Duitse inval, werd hij in Rotselaar levensgevaarlijk gewond. Zijn vaders *ennemi mortel*, prof. Frans Daels, die tijdens die oorlogsdagen officier in het Belgisch leger was, stuurde de ouders een telegram met de melding dat Louis door de Duitsers gevangengenomen was en in een veldhospitaal in Tienen werd behandeld. Van de Grijsse Zusters van dat veldhospitaal, vernamen ze wat later dat Louis inmiddels naar het Luikse *Instituut de Fysiologie* was getransporteerd om er, zo wou het toeval, door zijn oom prof. Léon Fredericq verder behandeld te worden.⁴⁸ Ook zijn drie broers overleefden de *Groote Oorlog* maar hadden, zoals heelwat frontsoldaten, geen zin meer om nog te studeren. Edmond en Jacques zouden definitief naar Marokko uitwijken waar hun aangetrouwde familie Beaucarne, uitgestrekte landerijen bezat; Alexandre werd mettertijd een nationaal en internationaal befaamd bloemist.

Eenmaal hersteld en terug in Gent, weigerde Louis Frederick zijn juridische studies af te ronden in de door de bezetter vernederlandste universiteit, die door velen smalend als de *von Bissing-universiteit* werd bestempeld. Pas na de oorlog zou hij er zijn einddiploma in ontvangst nemen. Vervolgens liep hij stage bij advocaat Joseph Fuerison (1865-1921), een tenor van de Gentse balie, met wie hij tot kort voordien in de ondergrondse verzetsbeweging *L'Action Patriotique* had gezeten.

Op 12 augustus 1920 trouwde hij met de in 1898 geboren Marie-Thérèse Varlez, een studente in de letteren. (AFB. 18 & 18b) Zij was de oudste dochter van advocaat en professor Louis Varlez (1868-1930) en diens echtgenote Marthe de Ridder (1872-1924). Professor Varlez' moeder Marie-Louise Maeterlinck (1843-1917), was een volle nicht van Polydore Maeterlinck, de vader van Nobelprijswinnaar Maurice Maeterlinck (1862-1949), de welgekende auteur van de theaterstukken *Pelléas et Mélisande* en *L'Oiseau Bleu*.

Het gezin kreeg vier kinderen: Marthe (1921-1982), Simon (1923-1999), Jacques (1926-1996) en Françoise (1928-1998). Als Louis' werkomstandigheden het toelieten verbleven ze in hun *Villa Buitenzorg* in Merelbeke. (AFB. 19)

Afb. 19 - Villa Buitenzorg in Merelbeke, postkaart, Bertels, Bussel.

Na de gedeeltelijke vernederlandsing van de Gentse universiteit in 1923 werd Louis Frederick er eerst als docent en nadien als gewoon hoogleraar Handels- en Verzekeringsrecht aangesteld. In 1935 werd hij, die net zoals zijn moeder praktiserend protestant was, Achtbare Meester van *Le Septentrion*, de meest prestigieuze Gentse Loge, een functie waarin zijn oom en peter professor Paul Fredericq, hem al was voorgedaan. In 1936 werd hij benoemd tot rector van de universiteit en slaagde hij erin zijn Nederlandstalige *alma mater* opnieuw een internationale uitstraling te geven. Twee jaar later, in maart 1938, werd hij gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen, en het jaar daarop al werd hij door koning Leopold III aangezocht om zijn kabinetschef te worden.

“Deze delicate opdracht oefende hij uit tot augustus 1945, in de meest beroerde periode van onze geschiedenis. Over de veelvuldige lotgevallen van deze ervaring heeft Fredericq steeds het stilzwijgen bewaard. Wel weet men dat hij over zijn jaren als kabinetschef *mémoires* heeft opgesteld en in gesloten bewaring toevertrouwde aan de universiteit Gent, onder beding dat zij pas vijftig jaar na zijn overlijden zullen mogen worden gelezen. [Wel is geweten dat] Fredericq als overtuigd democraat, steeds tegen een persoonlijke machtsuitoefening door de koning was gekant.”⁴⁹ vermeldt professor Guy Schrans.

Toen het land bevrijd was hervatte Fredericq zijn onderwijsopdrachten en zijn advocatenpraktijk. Gedurende een tiental jaren was hij assessor in de afdeling *Wetgeving* van de Raad van State. Hij werd *doctor honoris causa* van de universiteiten van Rennes, Rijsel, Utrecht en de Parijse Sorbonne. Op 24 mei 1958 werd hij door koning Boudewijn in de adelstand verheven met de titel van baron, overdraagbaar bij eerstgeboorte. In 1973 werd aan zijn twee zonen Simon, assessor in de Raad van State en Jacques, plaatsvervangend vrederechter, *motu proprio* de toestemming verleend dezelfde titel te voeren.⁵⁰

Alle drie kleefden ze in meerdere of mindere mate, het protestantisme aan. Toen in 1979 de *Grootloge van België* haar internationale erkenning verloor wegens het niet naleven van de Maçonnieke Landmerken, in het bijzonder die van het geloof in het bestaan van God, stonden zij alle drie mee aan de wieg van de oprichting van de nieuwe *Reguliere Grootloge van België*.⁵¹

De eminente jurist Louis Fredericq was ook een cultuurmens. Hij had, zoals verderop zal blijken, een grote interesse in kunstgeschiedenis en architectuur. En net zoals zijn vader, was hij ook schrijver. Naast zeer geleerder traktaten, publiceerde hij namelijk meerdere boekjes met diepzinnige, soms pittige aforismen die voornamelijk voor zijn vrienden en zijn Logebroeders waren bestemd.

TERUG NAAR ENAME

Na het overlijden in 1945 van zijn oom jonkheer Louis Beaucarne en van diens echtgenote een jaar later, erfde Louis Frederick het Huis Beaucarne in Ename. Enkel in het weekend of tijdens langere verlofperiodes, kwamen hij en andere leden van de familie al eens naar dat *buitenverblijf*. En, hoewel hij het huis nooit echt bewoonde, en het na een tiental jaar aan zijn jongste zoon Jacques schonk, liet hij er grote aanpassingen doorvoeren. (AFB. 20)

“Zowel de gevel van het koetshuis op de grote koer, die opnieuw een empirefronton kreeg, als de voordeur en de poort van het koetsportaal in de voorgevel, ondergingen toen grote wijzigingen. Hierdoor veranderde ook het straatbeeld: de eerder gewone deuren in de gevel maakten plaats voor meer monumentale inkomportalen [...]. De huidige inkomdeur van de woning is uitgewerkt in een spiegelboog in Lodewijk XV-stijl met versierde rocailles, omringd door een geprofileerde hardstenen omlijsting op neuten en afgedekt door een gebogen kroonlijst met gestrekte uiteinden, gebogen tussendorpel en bovenlicht met waaivormige tratering. De deurwaaier is uitgewerkt in de vorm van een soort schelp of palmet, die via een aantal zwierige lobben gevormd wordt. Dit type deurwaaier was courant in het derde kwart van de 18de eeuw,”⁵² noteert zijn achterkleinzoon Julien Fornari.

Ook de grote eetkamer, twee slaapkamers, de pronkkeuken en het muzieksalon ondergingen in dat tijdsbestek beduidende aanpassingen waardoor ze volgens Fredericq stilistisch nauwer bij de bouwperiode van de woonstede, de achttiende eeuw, aansloten.

Afb. 20 - Het zadelhok omstreeks 1960 met rechts aanpalend, het verbouwde koetshuis, foto archief Huis Beaucarne.

Zijn jongste zoon Jacques (1926-1996), die advocaat aan de Gentse balie was, vestigde zich in 1955 met zijn kersverse bruid Marie Claire Lilar in het Huis Beaucarne. Hij heeft in belangrijke mate aan het huidige uitzicht van de tuin bijgedragen. Door het toegewijd, dagelijks onderhoud, tevens door de aanplant van talrijke sierbloemen en -heesters, in voornamelijk roze en blauwe tinten.

Marie Claire Lilar is een dochter van de Liberale minister Albert Lilar (1900-1976) en Suzanne Verbist (1901-1992), beter bekend onder haar schrijversnaam Suzanne Lilar. Zij is doctor in de kunstwetenschappen en gaf jarenlang les aan de ULB over interieur-geschiedenis. Zij was ook gedurende vele jaren hoofdredacteur van het tijdschrift *De Woonstede door de Eeuwen heen - Maisons d'Hier et d'Aujourd'hui*.

Haar bijdrage aan de inrichting van de woning spitste zich vooral toe in de interieuraankleding en omvat talrijke religieuze objecten, poppenhuizen en kinderspelen, antiek porselein, keramiek en dies meer. Eén van haar markantste bijdragen aan de woonstede is de opmerkelijke verfraaiing in 1969 van het muzieksalon, en wel door het laten inpassen van de uit een Gents herenhuis afkomstige geschilderde wanddoeken in de stijl van de schilders de gebroeders van Reysschoot. Zij liet er eveneens het schouwpenant uit het régentetijdperk in verguld hout, aanbrengen. (AFB. 21)

Afb. 21 - Het muzieksalon van het Huis Beaucarne, met geschilderde doeken in de trend van Van Reysschoot en het verguld schouwpenant, foto Provincie Oost-Vlaanderen, dienst Toerisme.

De woning kende nog een aantal kleinere aanpassingen aan het interieur, ondermeer de plaatsing van een Nederlands achttiende-eeuws Delftsblauwe faiencetegel-tableau op een muur van de trappenhal. In 1976 werden het Huis Beaucarne en zijn indrukwekkende druivenserre beschermd als monument, zo ook het interieur. Sindsdien zijn er dan ook geen structurele wijzigingen meer aan de woning aangebracht.⁵³

Met haar vijfentachtig jaar is barones Fredericq-Lilar nog steeds de trotse bewoonster van deze oude familiewoonst waarin van generatie op generatie de traditie van culturele verfijning in stand wordt gehouden. Dit dankzij de goede zorgen van haar voorgangers die allen aan de charme van deze woning waren verknocht, en van haarzelf wier persoonlijkheid en goede smaak het huis als het ware hebben geïmpregneerd.

* Paul de Pessemier 's Gravendries
Conservator van het Slot van Laarne en schrijver

DE OPMERKELIJKE VITALITEIT VAN EEN WOONSTEDE

Het Huis Beaucarne bevindt zich momenteel in een scharnierperiode. Men wil van deze private familiewoning naar een huis met een semipublieke functie evolueren. Daartoe werd onlangs door de jongste generatie medebewoners, kleinzoon Julien Fornari en zijn verloofde Lena Vastesaegeer, de vzw Huis Beaucarne opgericht. Het doel van die vzw is de familiewoning en de eraan gelieerde kleinere en grote geschiedenis, levendig te houden. Tevens de er zich opdringende, diepgaande restauratiewerken te financieren. In de komende jaren dient het huis namelijk belangrijke herstelling- en instandhoudingswerken te ondergaan, om zowel het gebouw zelf, als de unieke verzamelingen die het herbergt, veilig te stellen.

Door het openstellen van de woning voor het brede publiek, en op termijn ook de tuin en de druivenserre, wil de vzw de nodige middelen vergaren om dat edel doel te realiseren. Meer bepaald door het inrichten van geleide groepsbezoeken, van weekendbrunches, door de uitbating van een tearoom en van de bloemenshop met snijbloemen en planten uit de eigen tuin.

De zichzelf gestelde uitdaging van de twee jonge, enthousiaste voorvechters is dan ook voor de 270 jaar oude woning een al even lange als voorspoedige toekomst te bewerkstelligen.

Informatie:

Huis Beaucarne

Beaucarnestraat 9, 9700 Ename (Oudenaarde)

+32(0)476307736

info@huisbeaucarne.be

<http://www.huisbeaucarne.be/>

-
- ¹ Vanaf 919 was hij ook tot aan zijn dood op 2 juli 936, Koning van Duitsland.
- ² https://nl.wikipedia.org/wiki/Markgraafschap_Ename, dd. 24-05-2018.
- ³ Ook gekend onder de naam 'Van de Ardennen'.
- ⁴ Bogaert Chris, Lanclus Kathleen, Tack Anja en Verbeeck Mieke, 1996: 'Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Oudenaarde, Stad Oudenaarde met fusiegemeenten', *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen*, 15N1, Brussel – Turnhout, 1966.
- ⁵ *Idem*.
- ⁶ Voor uitgebreider genealogische gegevens met ondermeer de vermelding van de echtgenotes, zie: Guy Schrans, *Toute une vie: les mémoires de Simon Fredericq (1857-1934)*, Gent, 2017, pp. 57-60.
- ⁷ *Ibidem*, p. 57.
- ⁸ https://nl.wikipedia.org/wiki/Charles-Ghislain_Vilain_XIII, dd. 26-05-2018.
- ⁹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Louis_Beaucarn%C3%A9, dd. 24-05-2018.
- ¹⁰ De Leopoldsorde is de eerste en oudste Belgische orde. Zij werd ingesteld in 1832 door Leopold I, Koning der Belgen, als orde van verdienste en dynastieke orde.
- ¹¹ Julien Fornari, *Het Huis Beaucarne. Evolutie van een familiewoonst*, Masterproef voorgedragen tot het behalen van de graad van Master in de kunstwetenschappen, Universiteit Gent, 2016.
- ¹² *Ibidem*, p. 13.
- ¹³ *Ibidem*, p. 15.
- ¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed, *Herenhuis Beaucarne met tuin*. In *Inventaris Onroerend Erfgoed*, <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/2750>, dd. 28-05-2018.
- ¹⁵ *Ibidem*, p. 12.
- ¹⁶ Marie Fredericq-Lilar, "De druivenserre van Ename – La vignerie d'Éname", in *De Woonstede door de eeuwen Heen – Maisons d'Hier*, Brussel, n°74, 1987, pp. 36-37.
- ¹⁷ *Ibidem*, p. 42.
- ¹⁸ *Ibidem*, p. 44.
- ¹⁹ Julien Fornari, *op. cit.*, p. 124.
- ²⁰ Luc Duerloo en Paul Janssens, *Wapenboek van de Belgische adel : van de 15de tot de 20ste eeuw*, Brussel, 1992-1994, p. 206.
- ²¹ Simon Fredericq, *Toute une vie, o.c.*, pag. 170.
- ²² Meer bepaald: *Guustje en Zieneken* (1887) en *Twee herinneringen uit Amerika* (1888).
- ²³ Simon Fredericq, *Toute une vie, o.c.*, pag. 170.
- ²⁴ *Idem*.
- ²⁵ Joris van Parijs, *Het leven, niets dan het leven – Cyriel Buysse en zijn tijd*, Antwerpen, 2007, p.88.
- ²⁶ *Ibidem*, p. 102.
- ²⁷ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Nevelegegraven>, dd. 29-09-2018.
- ²⁸ Guy Schrans, *Fredericq en & - Een geslacht in licht en schaduw*, Gent, 2014, p. 14.
- ²⁹ *Ibidem*, pp. 15-17.
- ³⁰ Guy Schrans, *Fredericq en & - Een geslacht in licht en schaduw*, Gent, 2014, p. 20.
- ³¹ *Ibidem*, p. 39.
- ³² *Ibidem*, p. 41.
- ³³ *Idem*.
- ³⁴ Loveling was amper nauwelijks ouder dan zijn stiefzonen.
- ³⁵ *Ibidem*, p. 69.
- ³⁶ <http://schrijversgewijs.be/schrijvers/loveling-rosalie-virginie/>, dd. 02-10-2018. Hun vader was amper veertig jaar oud toen hij zelfmoord pleegde.
- ³⁷ Guy Schrans, *Fredericq en & - Een geslacht in licht en schaduw*, Gent, 2014, p. 72.
- ³⁸ https://nl.wikipedia.org/wiki/Paul_Fredericq, dd. 02-10-2018.
- ³⁹ Guy Schrans, *Fredericq & Cie. - Een geslacht in licht en schaduw*, Gent, 2014, p. 78.
- ⁴⁰ Guy Schrans, (redactie), *Toute une vie: les mémoires de Simon Fredericq (1857-1934)*, Gent, 2017, p. 173.
- ⁴¹ *Ibidem*, p. 174.
- ⁴² *Idem*.
- ⁴³ *Idem*.
- ⁴⁴ Guy Schrans, *Fredericq & Cie. - Een geslacht in licht en schaduw, op. cit.* p. 84.
- ⁴⁵ *Idem*.
- ⁴⁶ Frans Daels (1882-1974) was een Vlaams arts en politicus. Na de Tweede Wereldoorlog werd hij wegens collaboratie bij verstek ter dood veroordeeld, maar In 1959 mocht hij naar België terugkeren.
- ⁴⁷ Guy Schrans, *Fredericq & Cie. - Een geslacht in licht en schaduw, op. cit.* p. 88.
- ⁴⁸ Guy Schrans, *Fredericq & Cie. - Een geslacht in licht en schaduw, op. cit.* pp. 87-91.
- ⁴⁹ Guy Schrans, *Fredericq & Cie. - Een geslacht in licht en schaduw, op. cit.* pp. 89-90.

⁵⁰ Luc Duerloo en Paul Janssens, *Wapenboek van de Belgische adel van de 15e tot de 20e eeuw*, Brussel, 1992, p. 107.

⁵¹ Zo ook de auteur van onderhavige bijdrage.

⁵² Julien Fornari, *Het Huis Beaucarne te Ename*, Gent, 2018, pp. 47-48.

⁵³ Julien Fornari, *Het Huis Beaucarne te Ename*, Gent, 2018, pp. 54-56.